

'afval' aan de Nederlandse productie ten goede laten komen. Ten aanzien van de katoengarens is het beeld veel minder gunstig: van 1 juli '40 tot 1 juli '44 was bijna tweederde van wat geproduceerd werd, voor de Duitsers bestemd; in de eerste bezettingsjaren werd zelfs minder voor de Nederlandse markt voortgebracht dan door de bezetter toegestaan was – wij nemen aan dat men op de Duitse orders meer winst maakte.

Ook de wollenstoffen- en de dekenindustrie werkten hoofdzakelijk voor de Duitsers, de eerste aanvankelijk voor bijna de helft, de tweede voor 70% – begin '44 was dat voor 60 resp. 90% het geval. 'De binnenlandse productie mocht', schrijft Swarttouw, 'eerst gedekt worden nadat de uitvoering van de Duitse opdrachten geheel veilig was gesteld.'¹ Op de sector van de confectie waren er, aldus dezelfde auteur, enkele fabrikanten 'die gedurende de gehele bezettingstijd een principieel weigerende houding hebben aangenomen'; dezen accepteerden dus geen *verlagerte Aufträge*. Zij waren uitzonderingen. Swarttouws mening is dat de confectie-industrie als geheel op het gebied van de Duitse opdrachten meer haar eigen financiële belangen in het oog gehouden heeft dan de belangen van de burgerbevolking: 'Het is zeer de vraag of de grote omvang waarin deze opdrachten hier te lande werden uitgevoerd, door de omstandigheden gemotiveerd is geweest. Ongetwijfeld heeft het zakelijk belang dat met de uitvoering van deze loonopdrachten gediend was' (de Duitsers betaalden goed en vlot) 'een belangrijke rol gespeeld.'²

Wat werd voor de Duitsers vervaardigd?

Uniformen lieten zij in Nederland niet maken. Dat was hun te riskant: die konden aan illegale werkers in handen gespeeld worden. Met uniformlaken lag het anders. In totaal werd door de Nederlandse wolindustrie in de eerste twee-en-een-half jaar van de bezetting meer dan 13 miljoen meter uniformlaken aan de *Wehrmacht* geleverd, voor 97% vervaardigd uit Nederlandse grondstoffen; voorts bijna 3 miljoen wollen dekens, 2½ miljoen paar wollen sokken, bijna 1½ miljoen wollen vesten en 75 000 meter vlaggedoek. Uit katoen werd nog veel méér vervaardigd: 32 miljoen vierkante meter katoenen weefsels, ten dele verwerkt tot ondergoed voor militairen, ook tot tropen-uniformen (voor het *Afrika-Korps*); daarnaast nog ruim 2 miljoen vierkante meter linnen weefsels, bestemd voor lakens, zakdoeken, slopen enz. – en dan vermelden wij in dit verband nog dat de trophenelmen van het *Afrika-Korps* praktisch alle door een firma in Breda vervaardigd waren en dat de n.v. Hollandia-Kattenburg (Amsterdam) en de Bata-fabrieken (Best)

¹ Swarttouw: *De textielvoorziening van Nederland . . . 1940-1945*, p. 225. ² A.v., p. 323.